

עמית חדר

עורך דין | שותף מייסד, משרד חדר רוט שנהר ושות'

למדינה, ובמציאות שבה אנו מקבלים את הדברים שנמסרים לנו מהמדינה ומגופיה כאמת לאמיתה אלא אם יוכח אחרת, הרי שבדלת אמותיו של המשפט הפלילי חייבים לסגל נקודת מבט שונה בתכלית, הכוללת ספקנות בריאה ביחס לטענותיה ומעשיה של המדינה.

הנקודה החשובה ביותר העומדת לפתחנו בשנת המשפט הקרובה ובאלה שיבואו אחריה, היא שינוי הדרך שבה בית המשפט תופס את תפקידו במערכת היחסים שבין המדינה לאזרח בהליך הפלילי

לצערי, חזקת התקינות שאופפת ועוטפת את מעשיה של המדינה בתחומים אחרים, חדרה גם למחוזות לא לה והיא שיבשה לחלוטין את אופי המשפט הפלילי. למעשה, אין ביקורת שיפוטית אמיתית ואפקטיבית ביחס לפעולות המדינה במסגרת ההליך הפלילי, והסטטיסטיקה מוכיחה זאת.

כמעט כל בקשה לצו חיפוש מתקבלת על ידי בית המשפט. כמעט כל בקשה לצו חדירה לטלפון נחתמת על ידי שופט. כמעט כל בקשה לצווי האזנת סתר נענית בחיוב (99.9%). מי שמזדמן, אפילו באקראי, לאולמות בתי המשפט בהם מתקיימים דיוני

בעוד שמדינת ישראל מצטיינת במישור בניית הכוח, היא מקבלת ציון נמוך למדי במישור האחריות וריסון הכוח.

בשגרה אדם רואה עצמו חלק מהמדינה. הוא לומד בבתי הספר שהמדינה מפעילה, משרת בצבא של המדינה, משלם מיסים למדינה ומקבל ממנה שירותי בריאות, פינוי אשפה, ותחבורה ועוד ועוד. אבל קיימת סיטואציה ייחודית שבה האדם והמדינה נמצאים בקונפליקט ישיר, זה מול זה – ההליך הפלילי.

סיטואציה מעין זו – של המדינה מול הפרט – היא כה ייחודית ושונה, שהיא מחייבת יצירת כללים ברורים, כדי לשמור על הפרט מפני כוחה המרסק של המדינה. אבל אין די בקביעת כללים, אלא יש צורך בשינוי עמוק בדרך שבה אנו מסתכלים ובוחנים את הנושא.

בעוד שבשגרה אנו מורגלים בציות

תומס הובס דימה את המדינה המודרנית ללווייתן, החיה הגדולה ביותר בטבע. כבר אז, בשלהי המאה ה-16, הייתה המדינה חזקה ואימתנית, אפילו מטילת אימה. מה שהיה נכון אז, נכון היום שבעתיים. למדינה המודרנית יש כלים שהובס אפילו לא יכול היה לדמיין.

המדינה המודרנית יודעת הכל ורואה הכל – היא יכולה להאזין לך לכל שיחה, לקרוא כל התכתבות ששלחת או קיבלת, לקבל מידע מכל גוף, לבלוש אחר הרגלי הצריכה והצפייה שלך, לבדוק היכן שוטטת ברחבי האינטרנט, להשוות טביעות אצבע, לבדוק DNA, ואלו רק חלק מהיכולות שאנחנו יודעים עליהן.

בשנה האחרונה גילינו שבמשך כמה שנים משטרת ישראל מפעילה כלי ריגול עוצמתיים נגד אזרחים. עם כוח גדול מגיעה אחריות גדולה. אולם,

שנת המשפט התשפ"ג

פותחים שנה

המעצרים, לא יכול להתעלם מהעובדה המפחידה כמעט, שהחירות של כל אחת ואחד מאיתנו ניתנת לנו בערבון מוגבל. הוא לא יכול להתעלם מהעובדה הפשוטה שקל כל כך לשלול אותה מאיתנו.

לקוח שיתף אותי פעם בתסכול העז שאחזו בו לאחר שנלקח לחקירה שבסופה הוחלט לעצור אותו לשבעה ימים. הוא סיפר לי שלא פחד מה יהיה בסופו של הליך, משום שידע והאמין שלאחר חקירה ובדיקה יבינו שהוא לא ביצע עבירה פלילית כלשהי, ויסגרו את התיק נגדו. מה שכמעט הוציא אותו מדעתו הייתה התובנה שהוא, ולמעשה כל אדם אחר, לא באמת חופשי. "ניהלתי פעם הליך על 50,000 שקל", הוא אמר לי, "במסגרת אותו הליך הגשתי כתב תביעה, הוגש כתב הגנה, נוהל הליך הוכחות, הוגשו סיכומים ובסופו של דבר בית המשפט נתן פסק דין מנומק של עשרות עמודים".

כאשר המשטרה ביקשה לעצור אותי לשבעה ימים, הדיון בענייני התקיים בין לבין דיונים אחרים; המשטרה לא ענתה לשאלות שהופנו אליה; היא לא הייתה מוכנה לשמוע שיש ראיות שסותרות לחלוטין את הטענות שלה; ובית המשפט מצידו החליט לעצור אותי לאחר הליך בזק, בהחלטה של כמה שורות.

"לא יכול להיות שהחירות שווה פחות מכמה עשרות אלפי שקלים", אמר לי אז הלקוח. בינתיים, התיק נגדו נסגר, אבל הצלקת מהחיפוש בביתו לפנות בוקר, ומימי המעצר הקשים שעברו עליו, טרם נעלמה וספק אם תיעלם בעתיד.

לטעמי, הנקודה החשובה ביותר העומדת לפתחנו בשנת המשפט הקרובה ובאלה שיבואו אחריה, היא

צורך לחדור לטלפון הנייד שלו, אם באמת יש צורך להאזין לכל שיחה ולקרוא כל הודעה שהוא שולח, אם סוג העבירה או עוצמת החשד מצדיקים פגיעה כזו, ואם אין אמצעים שיפגעו פחות בזכויות של כולנו, וגם לא יפגעו מהותית בהתקדמות החקירה.

גם עולם המעצרים חייב הוא לעבור שינוי מן היסוד. נקודת המוצא חייבת להיות שחרור. בהתאם, מעצר כדי למנוע שיבוש, כשאין שום אינדיקציה לשיבוש קונקרטי, חייב לעבור מן העולם. ישנם כלים אפקטיביים ביותר שנועדו למנוע שיבוש, ויש להעדיף אותם גם במחיר של חוסר נוחות מסוימות ליחידה החוקרת.

את ההתמכרות למעצרים סיטונאיים חייבים להפסיק - ומיד. אין לכך שום הצדקה. חוק המעצרים אמור היה לעצור את התופעה המגונה הזאת, אבל בלי שינוי תפיסה של המערכת כולה, ובראש ובראשונה של בתי המשפט, לא יחול כל שינוי.

בית המשפט אינו חלק מהמשטרה והתביעה. תפקידו לפסוק אמת, אבל גם להגן על אזרחיות ואזרחי ישראל מפני כוחה האינסופי של המדינה. תפקידו של בית המשפט לפקפק בכל מה שאומרות המשטרה והתביעה – בטח בהליכים שבהם לחשוד אין בכלל מעמד או זכות להשמיע את טענותיו. בטרם נותן בית המשפט את החלטתו עליו לבדוק אם בכל זאת ניתן לבצע את החקירה הדרושה מבלי לפגוע בזכויות החשוד, אם באמת יש צורך לחפש בביתו של אדם, אם באמת יש

שינוי הדרך שבה בית המשפט תופס את תפקידו במערכת היחסים שבין המדינה לאזרח בהליך הפלילי.

בשנת המשפט הזו יש חובה לבצר את זכויות האזרח שלנו. הגיע הזמן לגמול את המשטרה מאובססיית המעצרים, שלא פעם מאפיינת אותה. הגיע הזמן ללמד את המשטרה, שניתן לחקור בלי לעצור, שאפשר לפענח פשעים גם בלי לפלוש לחייהם של האזרחים, ושאלם המשטרה מפרה חוק וחורגת מהסמכויות שניתנו לה, יש לגבות ממנה מחיר, גם במסגרת ההליך הפלילי עצמו.

בית המשפט אינו חלק מהמשטרה והתביעה. תפקידו לפסוק אמת, אבל גם להגן על אזרחיות ואזרחי ישראל מפני כוחה האינסופי של המדינה. תפקידו של בית המשפט לפקפק בכל מה שאומרות המשטרה והתביעה – בטח בהליכים שבהם לחשוד אין בכלל מעמד או זכות להשמיע את טענותיו. בטרם נותן בית המשפט את החלטתו עליו לבדוק אם בכל זאת ניתן לבצע את החקירה הדרושה מבלי לפגוע בזכויות החשוד, אם באמת יש צורך לחפש בביתו של אדם, אם באמת יש

